

BB 1536

Szfo

ÜRMÉNYI FERENCZ

EMLÉKE.

EGYHÁZI BESZÉD,

MELYET AZ ÜDVEZÜLT FÖLÖTT

A VAÁLON 1858. APRIL 15. MEGTARTOTT

GYÁSZ-ISTENI-TISZTELET ALKALMÁVAL

MONDOTT

DANIELIK JÁNOS,

EGRI KANONOK, S A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT ALELNÖKE.

PEST,

EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.

1859.

„Életet kért vala Tőled, és hosszú kort adál neki . .
nagy az ő dicsősége segedelmed által, fényességet és
ékességet halmoztál reá“

A 22-ik zsoltár 5-ik és 6-ik versében foglalt ezen szent igék, mintegy magoktól jelennek meg emlékezetemben, midőn a dicsőült halottra gondolok, kinek ravatala körül, hogy irányában emberi kötelemünk utolsó adóját lerójjuk, összegyülekeztünk. Ürményi Ürményi Ferencz, a magyar szent korona őre, Ő cs. kir. apostoli Felsége v. b. t. tanácsosa, a Leopoldról nevezett logvagrend középkeresztes vitéze ugyanis egyike vala a sors azon ritka kedvenceinek, kiket a kegyei osztogatásában öröktől fogva szabad, de azért soha sem igazságtalan vagy részrehajló Isten, midőn egy részről a földi szerencse minden javaival és ékességeivel elhalmoz; más részről a bünesés után természetünkhöz tapadt, s épen azért, valamig a siralom ezen völgyében vándorlunk, végkép soha ki nem kerülhető bajoktól is, egész a halandóságunk által követelt mértékig megkimélni kegyeskedik.

Valóban, ha én elképzelem őt az ő hibátlan, egészséges, szilárd, munkára termett és mégis nemes testalkatával, az ő ékes, szabatos, ősmagyar typusu termetével, az ő számtalan jeles, hasznos, vonzó és több tekintetben ragyogóknak is mondható elme- és szivtulajdonaival, az ő az élet örömei iránt fogékony és mégis önmagán annyira fölülemelkedett keblével, hogy általa hazafias tevékenységének élénksége soha legkevésbbé sem zsibbasztatnék meg; ha elképzelem őt, mily gyorsan serdült fel a híres család egyik leghíresebb ivadéká-

tól származott játszi, vidor, élettéljes gyermek; mily bámulatosan nevedék bölcseségben és kedvességben Isten és emberek előtt a lángoló és tettsovár ifju; mint futá meg, méltóságról méltóságra emelkedve, feltartóztatlanul dicsó pályáját a férfi; az őszi napnak mily szelid mosolyával keblében és arczán forgott közöttünk, végső napjait is nekünk szentelve, a kedves és érzéstéljes agg, — s életének mind e szakaiban mint követte őt pártkülönbség nélkül kortársainak tisztelete, elismerése, bizalma; mint nem zavarta, nem keserítette, nem gátolta soha, sem jelentékeny testi kór, sem anyagi szükség, sem testi gyötrelem, sőt ellenkezőleg, inkább mint emelé, lelkesíté s mintegy magával ragadá mindenütt a siker, a munkának kívánt eredménye s azon ellenállhatlanul megnyerő kedves személyisége, melynek még szerencséje sem gerjesztett irigységet, hasonlólag a naphoz, mely világít felettünk; ha végre elképzelem őt, mint szenderül hosszú és zavartalan fényességű pályája után a már bölcsőjében fejedelmi karokon ringatott öregünk *) minden természeti erőszak nélkül, mintegy édes álomba merülve, Isten keblére át, hogy a kinek itt alant a szerencse csillaga oly állhatatosan világított, azontul ott fenn az égiek hazájában Isten soha le nem nyugvó napja fényeskedjék örökön örökké; — ha, mondom, mind ezt elképzelem, megállhatom-e, hogy hátatelt szemeimet mindenek előtt Feléd ne emeljem o! jóságnak kutfeje, mennyei szent Atyánk! ki ezen, annyi nyomornak és büntetésnek alávetett életet is javaiddal töltéd meg, hogy a kiknek azok szemekbe tűnnek, midőn igazságosnak tudnak, jóságosnak is ismerjenek meg?! Igen o Uram! Te hosszú kort adál szived szerinti szolgáltnak, testi és lelki ékességekkel halmozád el őt,

*) Az elhunytat a magyarok nagyasszonya, a 14 napra rá (1780. nov. 22.) elhunyt Mária-Theresia, mint keresztanyja személyesen tartotta a kereszttség-vizre.

pályát nyitottál neki, melyen különös jóságodból nagynak tünt ki az emberek között, s eleget élt s mivelt, hogy annak végével a keresztény bölesnek nyugodalmával mondhassa azoknak, kiket már-már itt hagyandó vala. „Kedveseim! én már megöszültem, s jóllehet hetvenhétszer láttam az erdőt birtokomon kizöldelleni, hosszú életem mégis csak mint rövid tavaszi nap mult el munka- s megelegetésben. Most már a sir várakozik reám: nem félek tőle, életem estéje oly szép leend, mint reggele s napja volt!”

Ilyen levén a boldogultnak élete pályája, megvallom, hogy a hazafinak végső napjait mélyen megszorító hazai catastrophát leszámítva, többiben az embernek szerencséje mégis olyszerü volt, hogy alig voltam valaha a halákötelesség érzetétől annyira áthatva, mint ez ünnepléses alkalommal: midőn egy halott felett kell gyászszónoklatot tartanom, ki Teremtőjének oly véghetetlen sok jóval ta rtozik! És mégis o! sajátságos rejtélye az emberi kebel érzés-világának, azon pillanatban, melyben keblem hálaérzelmektől áradozik egyik testvérünkre halmozott ennyi áldás miatt a Mindenható iránt, késztetve érzem magamat, bocsánatért esdekleni nektek, gyászbamerült A. H.! hogy halottunkat földi szerencséjének kiemelésével kivántam előttetek némileg felmagasztalni akkor, midőn ő az örökkévaló értelem és élet világában minde dolgoknak hiúságát és semmiségét már igen jól ismeri, s azokban sem fényt, sem érdemet nem helyeztet többé! O! gyarló és szegény lelki ember, ki itt a halál ravatalával szemközt a földi fényt s dicsőséget emlegeted, s felede: hogy a napon, melyen a teremtés várakozása beteljesül, a természet a rajta fekvő átok bilincseitől felmentetik, s a halál által erőszakosan széttépett szövetség a test s lélek között megdicsőült állapotban visszaállittatik; hogy, mondám, a viszonttalálkozás ezen nagy napján, semmivé lesznek mindazon, ugynevezett nagy dolgok, történeti és művészeti emlékek, a földi szerencse,

dicsőség, nagyság ezen hirnökei : melyekről a kevélyek s hiuk halhatatlanságot ígértek maguknak, mialatt csupán tetteik, s ezeknek, s csupán csakis ezeknek halni nem tudó emlékezete az, mely követi őket! Így hangzik A. H.! kebelemben a vád, mely lelkem mélyéből feltolakodik : s én nem habozom megragadni azt, azt mondván nektek : jól van, ó szigorú birái a szerencse szemfényvesztésének! jöjjetek tehát; halljátok tőlem egy életpályának történeteit, s kétszeresen zendüljön meg ajkaitokon dicsősége Atyátoknak a mennyben, mint a ki halottunkat a szerencse kedvezéseivel halmozva, rá egyuttal az erénynek lelkét is kiárasztotta: hogy ő, a ki nagy volt a szerencse, még nagyobb legyen az érdemek által, melyeknek amaz csak eszköze s némileg méltatlan járuléka vala.

Ime! a történet : figyeljete, és győződjete meg!

Isten az, ki kezdetben a külön nemzetek törzseiül a külön apákat kiválasztotta; Isten az, ki az így keletkezett nemzetekbe az eredeti tulajdonokat oltotta, s így egykori történeti hivatásukat eleve meghatározta; Isten az, ki e nemzetek közt azon családokat kiszemelte, melyek mint ama tulajdonok, tehát a nemzeti szellem teljesebb incarnatiói, épen ezért annak élére emelkednek, s rendeltetésének munkálásában sorsának intézőivé válnak; Isten végre az, ki a nemzetekben, melyeket fenntartani akar, fenntartja ezen családokat is, mint olyanokat, melyek nélkül a nemzeti szellem személyesítő, a nemzeti rendeltetés központosító tényező, s nélkül maradna, s végre történeti szerepéből egészen kiesnék. A Gondviselés e tekintetben oly kézzelfoghatólag nyilatkozik, hogy mindazon nemzet, melynek főcsaládjai vagy kihalnak, vagy elsatnyulnak, maga is ezek sorsára jut, s azok, kik egykor a romai köztársaságot nemességének

holt tetemein keresztül megbuktatták, magának e köztársaságnak szellemét, s ezzel együtt életerejét is kioltották. S kinek figyelmét kerülheté ki napjainkban is azon minduntalan vajdó társadalmak sorsa, melyeknek szerencsétlenségök volt, hogy bölcsészeik szavára hallgatva, az isteni gondviselést több, de nevezetesen e tekintetben is félreismerték.

Ez eszmék igazsága felőli meggyőződésemben pillanatig sem habozom halottunk dicső életpályájának rajzát annak kiemelésével kezdeni meg, hogy ő az Ilmériek azon ős családjának ivadéka volt, melyről a nyilvános okmányokban már II. András király idejében, tehát a XIII. század első felében tétetik említés; melynek ősi, egész napjainkig megtartott czimere a tatárok elől Sopronyba szerencsésen kalauzolt királyleány történetének emlékezetére, IV. Bélától származik; mely cseh Venczel és bajor Otto idejében a kalocsai érseki széknak azon főpapot adta, kinek a hazai függetlenség ügyében kifejtett erélyét a hazai történet olvasói igen jól ismerik; s melyből a legujabb időben, ezen pompás szentegyház alapítója, halottunk dicső édes-atyja, József, mint Mária-Theresia kedves tanácsosa, Galiczia kormányzója s hazánk országbirája azon nevezetességre emelkedett, hogy harmincz és egynéhány évnek porlasztó ereje nem volt képes áldásban fenmaradt emlékezetét csak hajszálnyira is meggyengíteni.

Mint jól tudom, beszédem hőse, az épen említettnek, Bécsben 1780. nov. 8-án született fia, Ferencz, ámbár távol attól, hogy a homályosabb születést valaha csak ezért lenézzé, vagy a talentumnak és érdemnek jogosultságát alacsony kunyhói származásának okából félreismerje, két oly hiba, mely ellen a korszellem méltó igényekkel küzdött: mégis más részről azon büszkeséggel s önérzettel csüggött származásának ama történeti nevezetességén, mely méltó volt a férfihoz, ki, valamig csak élt, háladatos maradt az isteni gondviselés, s hű a nemzet és hazája iránt. Mert valóban büszkék lévén az ősökre, büsz-

kék vagyunk az ezekre századokon keresztül pazarolt isteni ajándékokra; büszkék a nemzetre, a melyből származtak, büszkék a hazára, a melynek szolgáltak, büszkék végre azon erényekre, melyek által nevezetességre emelkedtek. S itt rejlik azon, ugynevezett családi büszkeségnek alapja, melyet napjainkban oly sokféleképen gunyoltak, én pedig ezen szószék magaslatáról megdicsérni nem habozom; mert azt, távol attól, hogy valamely zsarnoki előítéletes kaszt-törvényhozás teremtményének tekintsem, ellenkezőleg oly erénynek, s illetőleg kötelességnek tartom, melyet az ember csak végső elfajzásának perczében tagad meg, ha ugyan bensőleg valaha igazán megtagadhatja.

Ferenczünk, magának az ő tanult és tapasztalt édes-atyjának intézkedései szerint és felügyelete alatt elvégezvén tanulmányait, általa, miután az összes jogi tanulmányokból a vizsgát 1798-ban nagy sikerrel kiállotta, s azontul még két évig gyakornokoskodott, az ügyvédi szigorlatok letételére szorított. Akarta tudnillik a természetünknek szerencsés helyzetében elbizakodási hajlamát jól ismerő atya, hogy őseinek jólét-állapotában született, nevedő és ezt öröklendő fia épen olykép készüljön jövendő életpályájára, mint a ki mindezt még csak megszerezni készül. És bizonyára a magyar főcsaládok e tekintetbeni szigorának kell köszönnünk, hogy ezek azon társadalmi állásukat, melyet számosan a honszerzés idejében, mások a következő külön korszakok alatt, de a legtöbbször nagy áldozatok, szolgálat és erények által maguknak és utódjaiknak kivívtak, egész napjainkig megtarthatták; ennek kell köszönnünk, hogy különösen az Ürményi-családban, melyben a nagyhirű országbirónak tudománya és erényei legközelebb Ferenczünkben ragyogtak fel, ma is tisztelhetünk férfit, elődjeinek minden tekintetben méltó utódját, kit nagy esze s tanultságának megfelelő élénk tevékenysége már rég az e korbeli első rangu hazafiak sorába emeltek. Jól tudták

tudnillik az élet viszontagságos iskolájában képezett őseink, hogy minden állást csak azon erényekkel lehet megtartani, melyekkel szerezni; s ha ez élet-igazságról utódaik netalán az altatás pillanataiban valaha megfélelkeztek volna, az egyházé a kötelesség: hogy azt minden, de legkivált a maihoz hasonló alkalommal emlékezetökbe idézze azon családoknak, melyeknek sorsa az ő sorsával nyolcz századon keresztül a legszorosabban vala összefűzve.

Ekként kiképezve és előkészítve, Ferenczünk 1803-ban a leMBERGI kamarai ügyigazgatóságnál mint segéd nyert alkalmaztatást; honnan 1808-ban a bécsi udvari kamarához titkoknukul, mely minőségben 1810-ben már cs. kir. kamarásnak neveztetett, s mint kormánybiztos az osztrák sereg által elfoglalt francia részekén is jeles szolgálatoKAT tett, — 1815-ben pedig cs. kir. udvari tanácsosi czímmel temesi kamarai adminisztratornak mozdittatott elő. S itt nyílt a tette termett és élte legvirágzóbb éveiben álló férfinak az első nyilvános alkalom és mező, Istentől öröklött s tanulás és gyakorlat által kifejtett nagy tehetségeinek, kiváltképen helyes hazafiui szellemirányának kitüntetésére.

TeMES, a magyar történet annyi nevezetes eseményeinek színhelye, s azonkívül termékenységeNél fogva, hazánk Kánaán földjének elnevezett része, azon idő óta, hogy azt a török kezéből a ker. fegyverek győzelmei kiragadták, mindazon ideig, ugy szólván, rendezetlen állapotban maradt, a kormány figyelmét az azóta egymásra folyt óriási hadak viselésének gondjai szintén kizárólag foglalván le. 1815-ben a kifáradt világnak az áldott béke valahára visszaadtván, azon körülmény, hogy e fontos állomás, melyen annyi nevezetes kérdés elintézése várta az új hivatalnokot, épen Ferenczünkre bízott, eléggé tanúsítja, mennyi észtehetséget, s mennyi szorgalmat és ügyességet kellett az új hivatalnoknak előbbeni alárendeltebb állomásain kifejteni, hogy a Felsőnek bizodal-

mát ennyire kiérdemelheté. Mint fogta ő fel e nevezetes állomásán az ő feladatát, tanusítja egész eljárása, hirdetik tettei Ürmény-háza torontáli szerződéses község, melyet a kincstár részére magyar ajku kath. hívekkel ő telepített meg, nevével együtt azt is fogja az utókornak, valamig csak álland, hirdetni, hogy mint magyar a nemzetet, mint katolikus az egyházat gyarapítani törekedett. Egyáltalján tömérdek az, mivel neki különösen a kath. egyház, s általa a magyar nemzetiség e vidéken tartozik. Tudván azt, hogy minden községben a miveltség, haladás, anyagi és szellemi felvirágzás első elengedhetlen feltétele a rendezett isteni-tisztelet, első gondjait is az egyházi javakra, s a kincstárhoz tartozó plebániák és templomok illő megadományzására fordítá. A csanádi káptalan és székesegyház jelenlegi ingatlan birtokát ő eszközölte ki; ő volt az, ki a kincstári patronatushoz tartozó egyházi javadalmakat egytől egyig akként láttatá el, hogy ezek napjainkban is a legvirágzóbbak sorába tartoznak e honban. E tettek igaz nem oly büvölők, nem oly kiáltók, mint például a nyilvános tanácskozmányok- és gyülekezetekben tartott, s a képzelődést magával ragadó ékes szónoklatok, vagy harcziás győzedelmi tettek: de bizonyára mélyen áldásosak, tán áldásosabbak számos olyanoknál, melyeket a világ babérkoszorukra méltat, a költők pedig megénekelnek. S mindez áldásnak valamelyes része Rád is esik vissza, nemes lelke az elköltözöttnek! valamig csak a csanádi káptalannak egy kanonokja lesz, ki a székes-egyház boltozati alatt zsolosmáját zengendi az Urnak; s valamig a közbenjárásodra keletkezett templomok- és plebániákban egy pap működendik, ki híveit az örökkévalóság utján Krisztusban kalauzolandja! Mennyi öröm, mily elégtétel, mily s mennyi jutalom! ott az élet igaz hazájában századokon keresztül tanúnak lehetni, mint munkálják ideiglenes és örök üdvöket annyi ezer megezer lelkek azon anyagi eszközök segítségével, melyek egykor a mi egyenes akara-

tunkból adattak kezökbe! Fájlaljuk-e tehát, hogy a nagy közönség netalán mindezt alig veszi számba? Ah A. K. H.! a nagy s nemes szívek legnagyobb részének nem jutott ki a szerencse, hogy köny- és vérpatakokat ontsanak, s ennélfogva sokat foglalkozzék velök a történetíró, mintha csak öldökleni kellene annak, ki oltárt akar érdemelni: de azért azt mondjuk-e, hogy nem méltattatnak? hogy az emlékezet, mely a szentek gyülekezetében érdemeiket fenntartja, kevésbé tartandó becsesnek a profán történetek zajongásainál? Ám higgyék és hirdessék azt mindazok, kik az emberiséget, melynek jobb fele örökké az ég felé kiált, mindenben s minden áron elvilágiasítani igyekeznek: részünkről, kik megvetjük a dicsőséget, mely csupán az elmuló állaté volna, — ha már dicsekednünk kell, dicsekedni fogunk Abban, ki az ész, az eszme, az érzés, az eszes, érzékeny és jó cselekedet becsét örökké meghatározta, midőn azt a mulandó világ hervatag szépségei felett a maga és szentjei dicsőségére méltatta!

Ennyi siker s egy ily szembeszökő eredmény szükségképen magára vonta úgy a kormány, mint a közönség figyelmét; miért is könnyen felfogható, hogy a ki organizáló tehetőségét Temes vidékén ily fényesen bebizonyította, midőn egy más, hason tehetségeket és tevékenységet igénylő, csak hogy még sokkal fontosabb állomás volt betöltendő, apostoli királyunk Ferencziünkre vetette szemeit, őt nevezve ki Fiume és a magyar Tenger mellék kormányzójául, **a midőn** ezen ország-rész 1822-ben, tehát elszakasztatása után 300 évnek multával tetteleg is a magyar szent korona birtokaihoz visszacsatoltatott. Hazánkban, mely csupán ezen birtokrész által érintkezett a tengerrel, e visszacsatolás rendkívüli reményekre lobbantotta az elméket, s elhunytunk azon férfiaknak vala egyike, kiknek mintegy szolgálatába szegődik a siker; s így igen természetes, hogy kormányzósága nem csak nem csökkenté ezen vérmes reményeket, melyekben bizonyára sok illusorius vegyül-

hetett az alaposak közé, de azokat még tetemesen öregbítette is. Még mindig friss emlékezetben vannak azon különféle, nevezetesen vasuti tervek, melyek foganatba vétele által a magyar tengeri kereskedésnek Fiumeban eszközöndő összpontosítása és kifejtése helyeztetett kilátásba, s még mindig füleinkbe hangzanak az enthusiastikus felhívások, melyekkel a magyar a tengerre, sennek használatára édesgettetett. A közlekedés ezen első éveiben, mit tett, mit végzett, mily eredményt vívott ki ez állomásán az elhunyt: a ki erről meggyőződni akar, ám menjen s nézze meg személyesen a helyeket, dicsőségének ezen emlékeit; állapodjék meg a város tengerparti terén, mely nevét viseli; nézze meg a kikötőt, melyet a szó szoros értelmében a tengertől erőszakolt ki; jártassa szemeit a városon, melynek legdiszesb házai, villái, ekkor kezdődött felvirágzásának ezen elvitázhatlan monumentumai, amaz időtájban keletkeztek; kérdezze meg a népet, melynél neve maiglan ünnepezt, s jó emléken hagyta ő a magyart; álljon meg végre pillanatra a dicső emlék előtt, melyet a háladatos város emlitett, s általa a tengertől elfoglalt terén tettei megörökítéseül emeltetett: s a benyomás, melyet minde dolgoknak, az oly rövid idő alatt halottunk által mintegy előbúvölteknek látása lelkére gyakorland, minden ékesszólásnál hatalmasabban fogja tolmácsolni neki, mi volt Ürményi Ferencz, Fiume és a magyar tenger mellék 300 év óta első magyar koronai kormányzója!

Ez időtájban kezdődött hazánkban azon reformi mozgalom, melytől a hazafiak oly sokat reméltek. Az új hazafiui irány az 1825-diki emlékezetes dietán szólalt meg először; s ez irány, mely a nemzetiség biztosítását tűzte ki első és utolsó feladatának céljául, csak hamar észrevette, hogy az európai polgárisultság jelen fejleményében nem tarthatja fenn magát a nemzet, mely lételét összes anyagi és szellemi erejének kifejtése által elmulasztja a többi európai népekével

egyensúlyba hozni. Európát az életszükség, az önfenn-
tartás kötelessége szorítja, minden erőt a lehető fokig kifej-
teni, minden tért a lehető mértékben kizsákmányolni. Hol e
tekintetben a hátramaradás igen nagy, s mi sem történik,
hogy ennek eleje vétessék : ott a hazai erőkön csakhamar ide-
genek kerekednek fölül, s a tért, melyet ki idejében kimivelni
elmulasztott, késő lesz megsiratnia akkor, midőn az, legyen
az törvényes uton, legyen erőszakkal, már mások kezeibe ment
át. Nemzetünk tehát, mely 300 év óta folytonos harcokban
töltötte életét, a tartósabb béke első sugarainak kivillanásával
magába szállt, s számba kezdé venni azon szellemi és anyagi
érdekeket, melyeken lendíteni kell, ha a ránk tolu-
ló idegen polgárisultság áldozataivá lenni nem akarunk. Így indított
meg azon óriási tevékenység, mely a társadalmi élet minden
ágaira kiterjedve, rövid idő alatt bámulatos eredményekre ve-
zetett. Tudomány, művészet, ipar, kereskedés, gazdaszat s
ezek eszközei egytől egyig mind belevonattak a mozgalomba,
melytől a haza újjászületését várták. A nyelv diplomati-
ai jel-
lemet, a történet muzeumot, a tudomány és irodalom akade-
miát, a társas élet casinót, a művészet színházat, gyakorlati is-
kolát és állandó mútárlatot, a földművelés és ipar egyletet, a
kereskedés bankot, a hitel váltó-törvényezéket, főfolyónk Pest
és Buda között lánczhidat kapott, mialatt kint széles e hazá-
ban csatornák huzattak, folyók szabályoztattak, Dunánk gőz-
hajókkal népesítettet, a vaspályák kimérettek, a birtokviszo-
nyok szabályoztattak, s mi szellemi tekintetben kimondhatlan
nagy nyereség volt, a nem-nemeseknek a birtok- s hivatal-
képeség megadatott, a jobbágyoknak pedig a robot- és déz-
ma-megváltás szabad egyezkedés útján törvényhozásilag meg-
engedettetett. S bizonyára boldog a nemzet, ha e mozgalom s
az általa keltett lelkesedés, mely tulajdonképen a magyar
nemzetiségnek a felséges uralkodóház szár-
nyai alatt és urunk királyunk hatalma- és di-

esőségének öregbitésére történendő kiképzetését czélozta, a nemzet ohajtása szerint e szent és üdvös korlátokon belül állapodhatik meg, s némely ugy kül-, mint belhoni szerencsétlen fejlemények azon catastrophát nem idézik elő, hogy midőn nemzetiségünk szilárdítására törekszünk, épen magát azon ősi alkotmányt veszítsük el, mely europai létünk egész ideje alatt annak egyik leghathatósbb védpajzsa vala. Volt valami jós s egyszersmind atyai a szavakban, miket boldogult I. Ferencz császár s apostoli királyunk azon alkalommal, midőn 1821-ben hazánkat meglátogatta, tehát az említett hazafias szellem megmozdulásának első perceiben, a pestmegyei küldöttség üdvözlétére válaszolva, hangoztatott, mondván : „Az egész világ örjög, s elhagyván az ősi törvényeket, koholt alkotmányok után lelkendezik. Ti birjátok az őseitektől rátok szállt alkotmányt, szeressétek azt, valamint én is szeretem, s fenntartani igyekezendem, s utódaimra is átszállítandom!“ Harminczhét esztendeje mulik, hogy e szavak a tekintélyes fejedelem, a reform- mohóságok ezen böles mérséklője ajkairól lehangzottak: fájdalom! azóta a zivatar, melly az 1848-iki europai mozgalom folytán nálunk is kifejtett, már kitombolta magát, magával sodorva azon csudálatra méltó épületet, melynek fenntartása annyira feküdt felejthetetlen, s még poraiban is áldott jó királyunk szivén!

Mily állást foglalt el e mozgalmak közepette az elhunyt, kinek mint fiumei kormányzónak már a főrendi tábla teremei is megnyitlak, azt A. H. ! itéljék meg a következőkből.

Ferencziünk gyakorlati ember létére a közben kifejlődött párttusák közé nem igen elegyedett, politikai pártvezéri szerepet nem viselt, beérvén vele, ha véleményét a fennforgó politikai kérdések iránt meggyőződéséhez képest őszintén és becsületesen kijelentette. S épen ezen okból történt, hogy nevével sokkal többször találkozunk valamely gyakorlati terv készítése vagy feladat megoldása végett kiküldött országos bi-

zottományok vagy megalakult egyletek névkönyveiben, mint a megyei vagy országgyűlési szónokok- és szónoklatokról szóló napi tudósításokban. Mondhatni, alig volt valamely fontosabb országos deputatio, vagy pedig honi egyesület, melybe ő tagul nem soroztatott, illetőleg be nem lépett volna. Világos bizonyosága ennek azon folyamodvány, melyet ő 1836-ban febr. 12-éről Fiuméból a Felsőséghez intézett, magát 34 éves szolgálat után testi erejének helyreállítása s házi ügyeinek rendbeszedése végett kormányzói hivatalától felmentetni kérvén : mely folyamodványban ő a többi közt felhossa azt is : miszerint husznál több bizottománynak munkálatait juttatta bevégezésökhöz, daczára annak, hogy egyesek közülök roppant nehézséggel jártak. Hervadhatlan érdemei vannak a Fiumét közvetlenül illetőkön kivül, a Dráva és Kulpá folyók szabályozása- s a balatoni gőzhajózás megindítása-, valamint a pesti kereskedelmi bank, szegény gyermek-kórház s festészeti akadémia megállapításánál ; mely egyletek közül, az elsőt ugyan kezdetben személyesen ő maga nagy szorgalommal, ügyelettel és pontossággal igazgatta, a más kettőnek pedig egész haláláig fáradhatlan elnöke volt ; hogy ne is említsem : mikép, midőn ezekre, mint elnöksége alatt állókra fordítaná főfigyelmét, a többi egyleteket nem csak nem hanyagolta el, sőt ellenkezőleg mindannyinak buzgó és tevékeny tagja maradt, a közgyűléseken jelen lenni igyekezett, sőt kikiáltásokat is örmest vállalt : mint például az akkoriban már virágzóvá és híressé lett gazdasági egyesület részéről 1844- és 45-ben, midőn már koronaőr volt, s a német gazdák Boroszlóban és Altenburgban tartott közgyűlésein mint a nevezett honi egylet képviselője jelent meg. Alig irhatom le a jótékony hatást, melyet a tevékeny tagokhoz intézett buzditásai, lelkesítései ezek keblében keltettek : részemről legalább nem fogom elfeledni soha azon szívélýe séget, melylyel a Szent-István-Társulat közgyűlésein részt vett, s nemes méltósággal

nyilvánított helyeslései s intései által további kitartásra s tevékenységre serkentett.

Egymás mellé állítva férfias tevékenységének ezen vonásait, úgy találjuk, hogy ő a fennvázolt hazafias mozgalom horderejét annak gyakorlati részében egész kiterjedésben felfogta : mert nem volt a társadalmi, honfi kart és segílyt igénylő érdekeknek, anyagiaknak és szellemieknek, oly neme, melyre ő figyelmét hivatalosan vagy magán-társulatilag ki nem terjesztette volna. A férfiú, ki Temesben az isteni-tisztelet és községek ügyét karolja fel : Fiumében a világkereskedésnek nyit biztos révpártot ; ki mint a magyar akademia igazgató, a Szent-István-Társulatnak pedig alapító tagja azt bizonyítja be, hogy az irodalmat és tudományt szíven hordozza : a kereskedelmi banknál és gazdasági egyesületben a vagyoni gyarapodás, a festészeti akademiában a művészeti érdekek, a szegény gyermekkórházban a szenvedő és ügyefogyott emberiség mellett buzog : ez által azt tanusítván, hogy nem csak ismerte, hanem át meg át is élte azon teendőket, melyek a „nemzetiség“ követelme által a honfiak elejbe szabvák. Valóban a „nemzeti nagyság“ soha sem lesz megalapítható egyes tényezőinek elszigetelt, különben bármily messze vitt kifejtése által : ide mindnyájának öszhangzólag, egymást támogatva és kiegészítve kell közreműködniök.

A reform-mozgalmak közepette a vallási, nevezetesen a külön vallásfelekezetek közti viszonyokat, főleg az áttérést és vegyes házasságokat érdeklő kérdések egyszernél többször kerültek szőnyegre. A kath. papság megtette kötelességét, melylyel hite szerint Istennek és lelkismeretének tartozott. Helyzetében alkalmasint azok is csak azt cselekedték volna, kik most leghevesebb ostromlói voltak. Az egyház a lelkek örök, ellenei a családok és társadalom földi nyugalmát tartották szem előtt. A törvényhozás azon elmélet értelmében hatá-

rozott, mely vallási dolgokban az állami kényszernek lehető teljes megszüntetését tartja a legbölesebb elvnek. Az egyház retteg minden lélekért, mely tőle elpártol, s így nagyon természetes, hogy a könnyelmű lépéseket lehetőleg megnehezíteni törekedett. Sokszor visszatartogatá az apát, kit már maga is elveszettnek tarthatott, hogy legalább gyermekeit menthesse meg. Ezért rá okosan neheztelni még azoknak sem lehetett, kik hitében nem osztoztak, de hitének dogmáit igen is imerték. Ugy van az azonban rendszerint minden emberi tusákban, hogy a tusakodó felek a kérdések és elvek korlátain csakhamar túltörnek, s a különben a szeretet és emberség nevében kezdett harc rövid idő alatt gyűlöletes s embertelen küzdelemmé fajul. Így történt az a kérdésben forgó vitatkozásnál is. A helyett, hogy az anyagi támaszoktól megfosztott s ezért aggódó egyháznak erkölcsi biztosítékokat nyujtsanak az iránta mutatott tiszteletben és hozzá való ragaszkodás kifejezésében, mint ezt anyjok irányában legalább fiaitól megvárhattuk volna, őt mint intézményt olynemű megtámadásokkal illették, melyek a társadalom legszentebb érdekeinek tartozó tisztelettel semmikép sem valának megegyeztethetők. A papság egyházi és hazafiui törekvéseinek becsületessége vonatott kétségbe; haszonlesés, lelki zsarnokság, sötét cselszövények lobbantatván szemére, miktől bizonyára még azon időkbén sem vezéreltetett, midőn a hitettségét állami dogmául fenntartani törekedett. S különös, e gondolkozás rövid idő alatt annyi erőre kapott, miszerint gyanussá vált minden ügy, melyhez a papság közeledett, s egy neme az ál-szegyennek, emberektől tartásnak annyi uralmat vivott ki, magok a jobbak és szilárdabbaknak ismert szivek felett is, hogy még azon férfiak is, kik közreműködését igénybeveendőnek hitték, ezt a lehetőségig elpalástolandónak vélnék, tartván tőle, nehogy a „fekete párti“ s más, ehhez hasonló megbélyegzés által polgártársaikat elrettentsék, s az ügynek sikerét valamikép

kockáztassák. O! az emberi szenvedélyek természet-ellenes eltévedését! Ah! minden bizonynyal boldogabbak lehettetek vele, emberi méltóságatok nyerhetett, dicsőségtek emelkedhetett, ha köztisztelettől környezett tekintélyes lelki atyák helyett egy, általatok megalázott, gyalázattal illetett, kigunyolt lelkészi-kar adta rá házassági szentfrigyeitekre az egyház áldását, öntötte rá szerelmetek kedves zálogaira a keresztség vizét, áldotta meg kedves halottjaitok hideg tetemeit, s mutatá be-értök és értetek az örök szövetség szeplőtelen áldozatát a Mindenhatónak! Mily vivmány, és mennyi haladás: megsemmisíteni a legszentebb társadalmi erőt, midőn valamennyi együttvéve alig képes a társadalmat még összetartani; elsüllyeszteni a lelki tekintélyt, az egyetlent, mely a gonoszt szívében és láttatlanul fenyegeti, midőn rá a nyers erő s hatalom ellenében az igazság- s jognak éppen legtöbb szüksége van! — Illy körülmények közt Ferencziünk nem csak böles gondolkozására, de jó, nemes és bátor lelkére is mutat tehát a tény, hogy a papság elleni izgatásokban nem csak nem vett részt, sőt ellenkezőleg egész életpályája alatt annak változhatlan hű barátja, s a hol csak lehetett, teljes mértékben jótevője is volt. Minden vidéken, a hol ő csak valaha megfordult, áldásban él nálunk emlékezete, s bizonyára a fájdalom- és részvét-könyvek közül, melyekkel az elhunytak széles e hazában áldoztak hazafitársai, a legőszintébb- s szivből fakadtabbak közé azok tartoznak, mik a még élő ősz püspök baráti, s annyi jeles lelkipásztor és szerzetes szemeiből omlottak, midőn a kimultáról szóló gyász-hir országszerte elterjesztették. Vajha példája utánzókra találna, nem a papságnak kedveért, mely Krisztus iskolájában túrni s szenvedni megtanúlt, hanem igenis a trónnak, a haza-és nemzetnek igaz érdekében, mint a kiknek együttvéve soha sem szabadna a papság őszinte ragaszkodásának horderejét szemök elől téveszteniök. A papság mélyebben levén a társadalmi organiszmusba minden egyéb osztályoknál oltva, s azonfölül azon érde-

keket képviselvén, melyekkel minden egyéb érdekek életszer-
ves összefüggésben állanak, akár tanult legyen ő, akár
nem, csak szabad legyen, mindig mintegy ösztönszerű érzéké-
vel bir annak, mi valamely társadalomra nézve üdvös és
jó, vagy ellenkezőleg káros és veszélyes lehet. S épen ezért,
ha azt még senki más nem mondta volna meg, megmondom
én itt, a halál jelvényeivel szemközt, az igazság Istenének je-
lenlétében, kinek nem csak én, méltatlan szolgája, hanem ti is,
rang- és nemkülönbség nélkül, a királytól kezdve le egész az
utolsó pörig, szolgálni tartoztok: hogy nem volt soha
sem kormány, sem nemzet, mely valamint a
többi constitutív államosztályok, ugy nevezete-
sen a papság testületi, még politikai érzüle-
tét is valaha büntetlenül megvethette volna!...
Ferenczünk azon szerencséje, hogy ámbár a papság barátja,
azért a köztiszteletből, népszerűségéből, befolyásból semmit
sem vesztett, eléggé tanusítja: hogy nincs mit tartani a köz-
véleménytől; csak a többi hazai érdekeket se hanyagoljuk el,
s jó és igazságos legyen az ügy, melyre a papságot már nem
eszközül használni, hanem vele őszintén kezetfogva becsülete-
sen közreműködni kívánunk.

A fiumei kormányzó által ezen országrészben kivivott
nem csak anyagi, hanem a népesség nagy szeretetében
mutatkozó erkölcsi sikernek is a hire betöltötte az egész orszá-
got, s felséges ura az általános közvéleménynek az által igye-
kezett elégtételt szolgáltatni, hogy kedves és érdemes hiva-
talmokát már 1830-ban v. b. t. tanácsosi czimmal felruházta,
később pedig a Leopoldról nevezett lovagrend középkeresztes
vitézei sorába igtatta. Smidón 1844-ben a korona-óri ország-
zászlósi méltóság gróf Keglevich Gábornak tárnokul elő-
léptetése folytán üresedésbe jött, ő Felsége V. Ferdinand
pillanatig sem habozott, e méltóságot ideiglenesen is, mig
tudnillik erre nézve az országgyűlés beegyezését adandja, Fe-

rencziinkre ruházni, s így őt, miután a következő 1844-iki országgyűlésen e beegyezés is közhelybenhagyással megadott, az ország legfőbb méltósági székeinek egyikébe helyezni. E méltóságot ő egész a végzetteljes 1848-iki év végeig viselte, midőn a koronát könyök hullatása közt új őreinek átadván, tetteiben dus élte emlékeivel, de egyszersmind ezeknek örömét megmérgező ime fájdalmával a magán élet zajtalan körébe vonult vissza.

Elhunyt érdemes öregünk! Én ékesszólásom gyarlóságának érzetében, de azért is, hogy hallgatóimnak fájdalmas érzéseit megkiméljem, életpályád fényességének rajzával kívántam fájdalmaidat a különben is megszorodott szivek előtt elpalástolni: s ime most magam állok itt, megrendítve, megsemmisülve, keresvén és nem találván szavakat, hogy mint érintsem azon végzetteljes hazai változásokat, melyek következtében hanyatló éltednek végnapjaiban rá sem emlékezhettél hazafiui tevékenységed egykori színhelyei- és tárgyaira, a nélkül, hogy érző lelked, mindannyiszor megújuló fájdalmainak sulya alatt össze neroskadjon! O! állhatatlansága a világi dolgoknak! O! iróztatóan bosszuló keze a rontás rejtélyteljes szellemének! Ime a tér, mely az elhunyt bölcsője és sirja közt elterül; mennyi élet, remény!... Egy zivatar, s mit félszázad alatt óriási erőlködések közt annyi honfiai szent igyekezet jót s dicsőt felnevelt, a serdülő életnek annyi ezer arany kalásza — semmivé — tétetvék, s öregünk, ki a szent koronát, — melyet őrzött, még csak mint ereklyét tisztelé, sirba szállt, nekünk hagyva örökségül a fájdalmat, mely hátralevő napjainak egét azontul fekete felhőként boritá! . . .

Az érdemes ősz kilencz egész évig élte túl hona romlásának említett szerencsétlenségét; a midőn Isten könyörtevén fájdalmain, a vándorok eme hazájából őt magához vevé oda, hová szerencsésebb, mert ama szerencsétlenség látványától megkimélt, részint méltóság-, részint elvbeli társait, fő-

herczeg Józsefet a nádort, Kopácsy József primást, Pyrker László egri érseket, gróf Desseffy Józsefet és Aurélt, gróf Sztáray Albertet, s másokat, a már rengett hazának még meg annyi oszlopaít tán épen vakmerő elbizakodásunk megfenyítéseül, még 1848. előtt kiszólitotta volt. Elhunyt ő ugyanis Pesten, f. é. (1858.) febr. 11-kén, végrendeletet hagyva hátra, melynek tartalma csak végső megpecsételése azon erényeknek, melyekről egész életfolyama teszen tanúságot.

Nemes főuri család, jelenlevő érdemes rokonai az elhunynak! Bocsássatok meg, ha ékesszólásom netalán alatta maradt azon eszményképnek, melyet a boldogúlt érdemtéljes személyisége- és viselt dolgairól kebleitekben oly méltón tápláltok. Részemről már csak azon egy van hátra, hogy mielőtt szónoklatomat befejezném, Isten áldását könyörögjem le rátok és minden hozzátok vérszerint tartozókra, kik netalán nincsenek jelen, hálából a férfiu iránt, ki az egyház és haza boldogítására életfátok gyökereiből sarjadzott ki. Isten állandósítsa meg köztetek az ő erényeit, oltsa be mélyen lelkeitekbe az ő nagy szellemét: ez a legnagyobb áldás, melyet az Isten szolgálja egy oly család feje felett mondhat, melynek e földön s hazában soha meg nem szünő tartósságot kíván. Ti tanúi voltatok a bámulatos sikernek, melyet az elhunyt aratott, mindenütt és mindenben, a mihez csak fogott, elannyira, hogy még azon nevezetesség is, melyben napjainkban ezen mezőváros szőlőhegyei állanak, jó részben egyenesen neki köszönhető. E siker bizonyára nem annyira a szerencse-, mint inkább alapos tanulmányozás-, helyes alkalmazás- és állhatatos kitarásnak eredménye volt. Ti tanui voltatok és vagytok azon páratlan szeretetnek és ragaszkodásnak is, melylyel az elhunyt iránt mindazok, kik vele valaha valamely viszonyban állottak, főuri és hivataltársaitól kezdve le egész az utolsó jobbágy- és cselédig, változhatlanul viseltettek; és e szeretet

ismét nem annyira kedves személyiségének, mint inkább lelki szép tökélyeinek, ajtatosságának, szeghetlen szótartó hűségének, álnokságot nem tűrő egyenességének, áldozni, jót tenni kész érzékeny szívének, hazafiui tiszta lelkesedésének s a mindezzel szövetkezni szerető egyéb társadalmi erényeknek a hóditánya volt. Legyetek tehát rajta, hogy sarjaitok ezen erényekben soha ne szűkölködjenek: s én azon Isten nevében, ki az okot az okozattal rendszerinti természetes összefüggésbe helyezte, biztosíthatni vélek, hogy a siker és szeretet körötkben is mindvégig otthonossá válik, s családfátok a magyar hazában mindig oly ünnepelt marad, mint ma, midőn törzsébe a halhatatlan Ferencz dicső érdemeit vessük!

És most őszbe borúlt barátja az elhunynak, mélt. és főt. püspök! *) lépj teljes bizodalommal az Ur színe elé! Az áldozat, melyet az elhunynak lelke üdvéért minden jelenvoltak imáinak a Tiéddel egyesítése mellett bemutatni fogsz, szabad legyen reméllenünk, kedvesen fog fogadtatni Attól, ki a jó tettek legkisebbikét is kegyelmesen számba veszi.

Imádandó isteni Felség! légy irgalommal a Te szolgád iránt, ki, a mig élt, mindenek felett a Te dicsőségedet kereste, hazáját szolgálta, embertársait szerette. S ha volna, miért emberi gyarlóságtól ment nem levén, Neked még netalán elégtétellel tartoznék, miután bűneit ajtatosan meggyóvnván, töredelmesen megbánta, terjeszd ki rá számos érdemei tekintetéből is bűnbocsátó kegyelmedet: hogy a ki a halotti szentségek felvétele folytán az örök erkölcsi rend színvonalán állva, lépte át a halál küszöbét, minden ideiglenes szenvedésektől megszabadulva, annak teljes dicsőségében is minél előbb részesüljön. Amen.

*) Farkas Imre, székesfejérvári megyéspüspök.

297265